

הטלת מס ערך מוסף על פירות וירקות –הנדון:

לקראת דיון בועדת כספים שיתקיים ביום ד' ה-26.5.09

קרן הראל-הררי

הטלת מס ערך מוסף על פירות וירקות –הנדון:**לקראת דיון בוועדת כספים שיתקיים ביום ד' ה-26.5.09**

עוד במהלך שנת 1990 נעשה ניסיון לבטל את שיעור האפס במע"מ על ירקות ופירות. בשל התנגדות חריפה ובעיות שהועלו בזמנו בדבר יישום ההצעה, הוחלט בסופו של דבר להשאיר את המצב הקיים על כנו. כיום, לאחר כעשרים שנה, שוב מנסה האוצר לבטל את הפטור ממע"מ על ירקות ופירות. בנוסף, האוצר מציע להעלות את שיעור המע"מ ב-1% למשך שנה וחצי (מ-15.5% ל-16.5%), זאת חרף הבטחותיו מהשנה שעברה להוריד את המע"מ ב-1%. אולם, החלטות אלו יכנסו לתוקף רק אחרי שינתן אישור מקדים של ועדת הכספים בכנסת, ונכון לעכשיו, מתגבש רוב בוועדה כנגד המהלך.

לטענת משרד האוצר אומדן עלות הטבות המס, שניתן היה לגבות על פירות וירקות לשנת הכספים 2008 הינה כ-1.6 מיליארד ש"ח. **אולם בחישובי משרד האוצר לא נלקחו בחשבון השינויים האפשריים בהתנהגותם הכלכלית של משלמי המס כתוצאה מביטול ההטבה.** כתוצאה מהשינוי אנשים יצרכו פחות ירקות ופירות, כך שסך ההכנסה לקופת המדינה תהיה קטנה בהרבה מהמשוער.

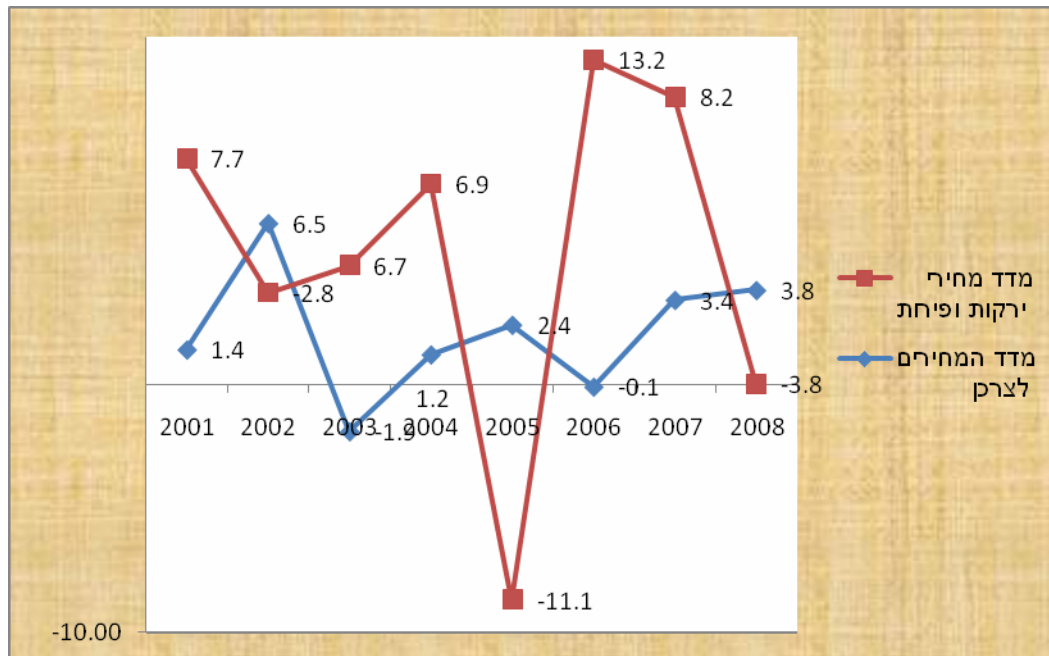
שיטת אומדני הטבות המס של משרד האוצר אינה מדויקת והינה לוקה בחסר. על כך ניתן ללמוד ממדיניות התקציב לשנת 2008 של משרד האוצר: "אומדני הטבות המס סובלים מאי ודאות גדולה... אומדנים אלה מחושבים על פי נתונים חלקיים, בפיגור של מספר שנים... לא נלקח בחשבון קיטון אפשרי בצריכת פירות וירקות כתוצאה מהטלת מע"מ".

בנוסף, במדיניות התקציב לשנת 2008, פקידי האוצר כתבו, כי באמצעות ביטול כלל הטבות המס על מיסים ממשלתיים, יהיה באפשרותם להביא להורדת מיסים הן על יחידים, והן על חברות. דובר על אפשרות תיאורטית להורדת מיסים ליחידים בשיעור של 15%, הורדת מס החברות בשיעור 4%, והורדת המע"מ ב-1%. בעוד שכיום **האוצר מציע לפתור את הבעיות המשקיות והפיסקאליות בכיוון ההפוך: באמצעות העלאת מס ערך מוסף (מע"מ), ומציע ביטול הטבות בלי להוריד במקביל את שיעורי המיסים על יחידים וחברות.**

בשל ההתנגדות החריפה, האוצר שוקל מתן הטבות שיקלו על רוע הגזירה, כגון הנחות בתשלומי התחבורה הציבורית, והקלות בתשלומי הביטוח הלאומי. **למעשה, במקום לבטל את העלאת המיסים, הממשלה מנסה להוציא ביד אחת את מה שגייסה ביד השנייה, ובכך פוגעת בציבור פעמיים.** העלאת המס יוצרת תמריץ שלילי לצרוך, פוגעת בבריאות העניים וגם בתעסוקה בענף המזון, ובנוסף, גם מחזקת את הביורוקרטיה האמורה להעניק סובסידיות כפיצוי על העלאת המס.

נתונים סטטיסטיים:

אחוז השינוי במדד המחירים לצרכן והשוואתו לאחוז השינוי במדד המחירים של הירקות והפירות בשנים 2001-2008

עיבוד של מכון ירושלים לחקר שווקים לנתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2001-2008, מתוך: מדד המחירים לצרכן, לפי ענפי משק, ירקות, פירות וגידולי שדה, אחוז שינוי – דצמבר לעומת דצמבר.

מהטבלה שלעיל ניתן לראות כי במרבית השנים מגמת מדד המחירים לירקות, פירות וגידולי שדה הינו במגמת עליה מהשנה אשתקד, אשר הינה חסרת פרופורציה לעומת העליה המתונה יותר (או אפילו הירידה) שחלה במדד המחירים לצרכן. גביית מיסים דווקא על פירות וירקות, ענף שבו חלה עליית מחירים ברוב השנים, ועלייה אשר הינה גדולה יחסית לעומת מחירי שאר המוצרים בסל הצריכה של האזרח, הינה מכה כפולה עבור הצרכנים.

נתונים נוספים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (הלמ"ס) מלמדים כי:

- משפחות שמרויחות פחות מ-7,000 ש"ח בחודש מוציאות כ-250 ש"ח בחודש על פירות וירקות, כאשר התקציב השנתי מגיע ליותר מ-3,000 ש"ח. נטל המס המוצע יוסיף כ-16% להוצאת המשפחה על פירות וירקות.
- משפחות בעלות הכנסה נמוכה משקיעות 3.5% מהכנסתן על פירות וירקות, כאשר בקרב מקבלי ההכנסה גבוהה, אחוז ההוצאה על פירות וירקות מגיע ל-1.5% בלבד מההכנסה. מכאן עולה שהטלת מס על פירות וירקות תפגע בעיקר במשפחות מהמעמד הנמוך.

עמדת המתנגדים:

- המע"מ הוא מס רגרסיבי, הפוגע בעיקר בשכבות החלשות. החלטת האוצר על העלאת המע"מ ביחד עם ההחלטה על ביטול הפטור על פירות וירקות הן בבחינת "לעג לרש".
- חבילת המיסוי החדשה (העלאת המע"מ, הטלת מע"מ על פירות וירקות ועוד) צפויה לגרום לזינוק חד, בסך כ-1.8% באינפלציה השנתית. מדובר בזינוק חד-פעמי החל מהרבעון האחרון של 2009.
- כשליש מהפירות והירקות נמכרים בשווקים פתוחים, בהם אין אפשרות מעשית לרשום כל תקבול ותקבול ואין זה סביר לדרוש מבעלי דוכנים למלא חשבוניות מס. מדובר בגזירה שקשה לאכוף, ויש דרכים רבות להתחמק ממנה.
- מחיר ייצור הפירות והירקות משתנה לעיתים קרובות, דבר שיקשה על קביעת ורישום המס. העלות לספקים עבור איסוף המס יעלה את המחיר הבסיסי, כך שהצרכן יפגע שוב.
- עמדת הרשתות הגדולות: מתנגדים בתוקף, שכן לטענתן שוק הפירות והירקות התייקר בשלוש השנים האחרונות בכ-21%, לעומת כ-7.5% שהתייקר המדד הכללי.
- גם מנתוני הרשות לתכנון חקלאי במשרד החקלאות עולה כי במארכ 2009 התייקרו הירקות ב-8.4%, לעומת התייקרות של 0.5% במדד המחירים לצרכן.
- בתי תמחוי ומוסדות רבים טוענים שהטלת מס על פירות וירקות צפויה להוסיף עלויות ישירות של כ-400 אלף שקל לשנה, והעלאת המע"מ ב-1% להתייקרות נוספת בתשומות בסך 300 אלף ש"ח.
- האיגוד לרפואת הילדים גם הביע התנגדות לכך שהאוצר לא פוגע רק בכיסו של הציבור אלא גם שולח יד בבריאותם של הילדים.

תשובת האוצר:

מחד, במשרד האוצר טוענים כי למרות הניסיון להקל על השכבות החלשות יש נחישות להטיל מע"מ על פירות וירקות, שכן מדובר בפטור מעוות שנוצר מסיבות היסטוריות וכעת 80% מהפירות והירקות נמכרים ע"י עסקים סדירים שמשלמים מע"מ. אולם מאידך, בשל הביקורת הקשה והלחצים מחברי ועדת הכספים, בדיון האחרון שהתקיים בוועדה רמו שר האוצר כי הוא יהיה מוכן לשקול את הנושא אם ימצאו פתרונות חלופיים שלא יפרצו את יעד הגירעון שעומד על 6% מהתמ"ג.

דובר משרד האוצר, שלומי שפר הודה כי מקבלי השכר הנמוך הם אלו שיפגעו יותר מהטלת המס המוצעת. ולדברי שוקי אורן, החשב"ל: "עניין המע"מ לפירות וירקות, היה חלק מהתוכנית המקורית של האוצר ואנחנו מחפשים דרך לפצות את השכבות החלשות. נושא העלאת המע"מ הוא בראייה יותר מימונית, וזה לשנה וחצי".

על-כן, האוצר שוקל חלופות שייטיבו עם השכבות החלשות ויפצו על הטלת המס על הפירות והירקות, כגון הוזלת מחירי התחבורה הציבורית והטבות בתשלומי הביטוח הלאומי לשכבות החלשות. צעד אחר שהאוצר שוקל במקום הטלת המס הינו האפשרות להעלות את הקצבה לילד החמישי, או לחלופין להעלות את הקצבאות באופן ליניארי (תוספת שווה לכל ילד וילד).

מסקנות:

- הממשלה מתכוונת להוציא ביד אחת חלק ניכר ממה שהיא מגייסת ביד השנייה.
- מדובר בפגיעה כפולה, שכן: העלאת המס והמחיר בעקבות המס יוצרת תמריץ שלילי לצרוך – זו תהיה פגיעה בבריאות החלשים וגם בתעסוקה בענף, מה גם בתקופה של קשיי תעסוקה.
- צעדים אלו רק יחזקו את הביורוקרטיה הקיימת שכן הממשלה תעניק סובסידיה לתחבורה או קצבאות מוגדלות, שני דברים המעוותים ענפים אחרים והמגדילים את כוחה של הממשלה, דבר שיגרום להגדלת התלות בה, במקום לנסות ולחזק את עצמאות האזרחים.
- מחקרים של משרד האוצר הראו כי הורדת מיסים ראויה ותעודד את צמיחת המשק. לא אחת גם צוטט ראש הממשלה ברוח דברים זו. למרות זאת הוחלט לעשות ההיפך. הטלת מס רגרסיבי תפגע בשכבות החלשות, בצריכה הפרטית ובצמיחת המשק, והינה מנוגדת לרוח הבטחות הממשלה.
- הערכות משרד האוצר לוקות בחסר ואינן מדוייקות. משרד האוצר טוען כי ניתן להוסיף לקופת המדינה כ-1.6 מיליארד ש"ח מהטלת מיסים על פירות וירקות. אולם בעצמו מודה גם כי בחישוביו לא נלקחו בחשבון השינויים האפשריים בהתנהגותם הכלכלית של משלמי המס כתוצאה מביטול ההטבה. כתוצאה מהשינוי אנשים יצרכו פחות ירקות ופירות, כך שסך ההכנסה תהיה קטנה מהמשוער.
- עלינו ללמוד ממדינות גדולות וטובות אשר הולכות בכיוון הפוך: באנגליה, לדוגמה, לא רק המזון פטור ממע"מ, אלא גם תרופות, ציוד המיועד לנכים, ספרים וענפים רבים נוספים. מדינות רבות נוספות פטרו עסקים קטנים בכלל מתשלומי מע"מ.
- אמנם, על פי נתוני KPMG, באיחוד האירופי שיעור המע"מ הממוצע נע סביב ה-20%, אולם במחוז לאיחוד התמונה שונה, ובמדינות המפותחות הממוצע הוא 17-18%, בדרום אמריקה כ-14% ובאסיה-אזור הים השקט, פחות מ-11%. יש לציין שעול המיסוי הכולל בישראל גבוה בכל קנה מידה עולמי, כמו גם העול הביורוקרטי המוטל על ניהול עסקים, וכדאי לשאוף לשנות מגמות אלו.
- שיטת גביית המע"מ גורמת לצרכני המדינה ועסקיה, כמו גם לפקידיה, מספר בעיות חריפות: העסקים אמורים לשלם מע"מ למדינה לפני שהכסף מתקבל אצלם, מה שהופך אותם גם למלווים לממשלה את הכסף. אם העסקה מתבטלת, עליהם להיאבק על מנת לקבל את כספם בחזרה. אפשר בקלות לפתור חלק מבעיית גביית המע"מ, במידה ומועד תשלום המע"מ ישתנה ויהפוך למועד קבלת המזומנים על ידי העסק. במקום לעלות את אחוז המע"מ, יש לפעול למען שינוי שיטת הגבייה.